

Roman Bodański

Ogólnopolskie sympozjum kanonistów

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 24/1-2, 315-319

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIA

Prawo kanoniczne
24 (1981) nr 1—2

OGÓLNOPOLSKIE SYMPOZJUM KANONISTÓW

Z okazji 60 lecia niepodległości Polski, w dniu 19 listopada 1979 r. odbyło się ogólnopolskie sympozjum kanonistów, zorganizowane przez Wydział Prawa Kanonicznego ATK w Warszawie, w którym wzięli udział: rektor ATK, ks. prof. dr hab. Jan Stępień, pracownicy naukowo-dydaktyczni wydziałów prawa kanonicznego ATK i KUL, wykładowcy prawa kanonicznego wyższych seminariów duchownych w Polsce — diecezjalnych i zakonnych — pracownicy kurii biskupich i sądów kościelnych, absolwenci i studenci starszych lat Studiów Wydziału Prawa Kanonicznego ATK oraz sympatycy nauki kanonicznej.

Sympozjum otworzył dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego ATK, ks. prof. dr hab. Tadeusz Pawluk. Mówca nawiązał do 60-tej rocznicy odrodzenia Polski, która przypadła w zeszłym roku, wskazał na zasługi Kościoła katolickiego dla wyzwolenia ojczyzny. Kościół katolicki — powiedział — wyzwał i potęgował siłę moralną narodu. Przez działalność ustawodawczą i duszpasterską integrował naród katolicki i utrzymywał jego poczucie jedności, budził i umacniał nadzieję na odrodzenie ojczyzny. Mówca zaznaczył, że celem sympozjum jest spojrzenie na ustawodawstwo Kościoła katolickiego w Polsce z perspektywy 60 lat i ukazanie jego roli w Kościele i w ojczyźnie oraz podsumowanie dorobku kanonistów polskich w ubiegłym sześćdziesięcioleciu. Ks. dziekan powitał szczególnie serdecznie ks. rektora prof. Jana Stępnia jako protektora wszelkich przejawów życia naukowego na Uczelni, następnie zwrócił się do wszystkich uczestników sympozjum, szczególnie słowa powitania skierował do ks. prof. dr hab. Mariana Myrchy jako przewodniczącego Sekcji Kanonistów Polskich przy Konferencji Episkopatu.

Następnie zabrał głos ks. rektor prof. dr hab. Jan Stępień. Powitał on również uczestników spotkania i podkreślił znaczenie prawa kanonicznego dla Kościoła w obecnych czasach. Działanie Ducha Świętego w Kościele — powiedział — nie oznacza wcale zbędności instytucji prawnych. Św. Paweł, twórca nauki o działaniu charyzmatów w Kościele, widział również konieczność porządku prawnego w Kościele. Odwołuje się on często do zwyczajów i obrzędów i podaje je jako nakaz Pański. Także źródła chrześcijańskie z pierwszych wieków Kościoła wskazują na istnienie porządku prawnego w ówczesnym

Kościół. W tym sięganiu do źródeł chrześcijańskich spotykamy się razem, kanoniści i bibliści, przypominamy sobie, że Kościół jest instytucją, która nie może istnieć bez prawa. Prawo to reguluje różnorakie relacje w życiu społecznym Kościoła, zabezpiecza ład i harmonię we wspólnocie wiernych. Również ważną rolę w życiu Kościoła odgrywa twórcza praca kanonistów. Ustawę bowiem trzeba odczytać nie tylko według brzmienia użytych słów, ale zgodnie z wolą pracodawcy. Trzeba określić jej podstawę, naturę i siłę obowiązującą. Trzeba ją wprowadzić w życie, chronić przed naruszeniem, nie zapominając także o jej ulepszaniu. Nie trzeba być specjalistą, żeby dostrzec imponujący wprost dorobek kanonistów polskich w ostatnich latach. Stanowi on poważny wkład do dzieła odnowy i uaktywnienia życia kościelnego w Polsce, a także znaczący wkład do rozwoju kanonistyki w skali Kościoła powszechnego. Myśl o tym utwierdza nas w przekonaniu, że obecny zjazd kanonistów polskich przyczyni się do ożywienia kanonistycznego ruchu naukowego i zapisze się chlubnie w dziejach Kościoła.

Jako pierwszy referent głos zabrał ks. prorektor ATK, prof. dr hab. Remigiusz Sobański, który wygłosił referat pod tytułem: *Pierwszy polski synod plenarny, jego znaczenie dla procesów integracji ludności polskiej w okresie po I wojnie światowej*. Referent wskazał na niejednolitość systemów prawnych, warunków ekonomicznych i kulturowych Polski międzywojennej w poszczególnych dzielnicach porobiorowych, a także na różnorodność stosunków kościelnych w okresie rozbiorów.

Konieczność zwołania synodu plenarnego dla przeprowadzenia integracji życia kościelnego w Polsce widział przede wszystkim ówczesny Prymas Polski, kardynał August Hlond. Oczekiwał on, że synod plenarny zlikwiduje różnice warunków życia kościelnego, pozostałe po dawnych zaborach. To samo zaznaczył papież Pius XI w breve do kardynała Marmaggi oraz kardynał Kakowski w mowie powitalnej do Legata papieskiego.

Synod plenarny zajął się unifikacją działalności katechetycznej we wszystkich diecezjach Polski oraz unifikacją innych dziedzin życia Kościoła w Polsce, między innymi struktury administracyjnej, procesu kształcenia duchowieństwa, formacji życia ascetycznego, dyscypliny i stylu życia duchownych. Ustalono, że wychowanie i kształcenie duchowieństwa ma się odbywać zgodnie z duchem i wzorem rzymskim. Synod opracował jednolite formy duszpasterstwa wiernych, działalności Akcji Katolickiej i innych organizacji kościelnych. Synod podkreślił konieczność utrzymania kontaktu kleru z ludem. Całą aktywność jaka rozbudziła się we wszystkich trzech zaborach Synod usiłował skanalizować i skierować w kierunku aprobowanym przez hierarchię kościelną. Organizacje kościelne były po Synodzie sprężyste kierowane według jednego programu przez Instytut Akcji Katolickiej w Poznaniu, na czele którego stał kardynał August Hlond.

Rolę integracyjną Synodu wzmocniło to, że dzięki realizmowi kardynała Augusta Hlonda powstrzymano się na Synodzie od rozporządzeń, które nie miały szans na realizację i przestrzeganie. Synod odciął się od partii politycznych, nie chcąc angażować się w przeciwieństwa klasowe. Był on związany z czasem i sytuacją w dobrym tego słowa znaczeniu. Był świadomym wkładem Kościoła katolickiego w proces integracji narodu. Niestety, nie zostało wiele czasu na jego realizację.

Drugi referat wygłosił ks. prof. dr hab. Marian Żurowski pod tytułem: *Stanowisko katolików w publicznej dyskusji nad projektem nowego prawa małżeńskiego w okresie międzywojennym*. Referent przedstawił poszczególne etapy powstawania nowego projektu prawa małżeńskiego, który został opublikowany przez Komisję Kodyfikacyjną, Podsekcję I Prawa Cywilnego w 1931 r. Po ogólnym przedstawieniu głównych zasad projektu, referent przytoczył najważniejsze argumenty, jakimi posługiwali się katolicy w publicznej dyskusji nad tym projektem, sygnalizując równocześnie pewne rozbieżności między nimi. W konkluzji autor referatu zaznacza, że właśnie z powodu tych rozbieżności w okresie międzywojennym nie doszło w Polsce do ogłoszenia nowego prawa małżeńskiego.

Ostatni referat, pod tytułem: *Kanistyka polska w 60-leciu wolnej Polski* wygłosił ks. prorektor KUL, prof. dr hab. Piotr Hempelek. Referat ten jest wydrukowany w niniejszym numerze Prawa Kanonicznego.

Po tym referacie odbyła się dyskusja nad wszystkimi wypowiedziami. Na temat referatu o synodzie plenarnym głos zabrał ks. dr Zenon Kliszko (Warszawa). Wyraził on uznanie dla referenta, podkreślił wszechstronność ujęcia a jednocześnie wyraził przekonanie, że w referacie należało uwzględnić rolę Mikołaja Trąby w unifikacji prawodawstwa kościelnego w Polsce. Mówca zwrócił też uwagę, że referent przemilczał rolę ęsynodu plenarnego dla unikacji Pisma Świętego.

Uznanie dla wszystkich referentów i wdzięczność za wygłoszone referaty wyraził również ks. dr Stanisław Nowak (Warszawa). Wyraził on jednocześnie żal, że pierwszy referat został zawężony w porównaniu z programem sympozjum, a temat drugiego referatu został zupełnie zmieniony. Mówca jest przekonany, że istnieje korelacja między rolą synodu plenarnego a integracyjną rolą Episkopatu Polski w okresie ostatnich 35 lat po II wojnie światowej. Co do trzeciego referatu, chciałby wiedzieć, w jakich kierunkach działalności naukowej rozwijała się kanistyka polska w omawianym okresie. Uważa, że w referacie zbyt mało został uwzględniony kierunek badań nad polskim ustawodawstwem.

W podobnym duchu wypowiedział się ks. dr Zdzisław Wajzner (Częstochowa—Kraków). Zaznaczył on, że w pierwszym referacie na-

leżałoby jeszcze uwzględnić sytuację prawną Kościoła po Kongresie wiedeńskim. W drugim zaś referacie autor nie wyjaśnił jakie prawo małżeńskie ostatecznie obowiązywało w Polsce. W trzecim referacie autor nie uwzględnił prac tematycznych różnych ośrodków kanonistycznych, np. studiów prof. Vetulaniego nad Dekretem Gracjana. Nie uwzględnione zostały także referaty polskich kanonistów w czasopiśmie zagranicznych.

Ks. mgr Wiktor Panecki (Słupsk) nawiązując do referatu ks. prorektora Remigiusza Sobańskiego zwrócił uwagę na różnicę między synodem plenarnym a synodami diecezjalnymi. Ten pierwszy wytyczył nowe kierunki i inspirował do działania, a te drugie ograniczały się do wprowadzania w życie prawa powszechnego. Dyskutant przypomniał, że w dyskusji nad projektem prawa małżeńskiego uczestniczył przez swoją publikację ks. dr Jerzy Jaglarz, absolwent Uniwersytetu w Innsbrucku, kapłan archidiecezji lwowskiej.

W związku z referatem ks. prorektora Piotra Hemperka, ks. doc. dr hab. Edward Sztafrowski (Warszawa) zapytał od kiedy rozpoczęły się w Polsce sympozja i kongresy.

P. mgr Andrzej Dubec (Warszawa) zwrócił uwagę, że przy omawianiu unifikacji prawa nie uwzględniony został konkordat między Stolicą Apostolską a Polską z 1925 r. W dziedzinie administracyjnej godne uwagi — według dyskutanta — są starania unifikacyjne Ministerstwa Wyznań i Oświecenia Publicznego przez wydanie podręczników do nauki religii.

Ks. prof. dr hab. Marian Myrcha, odnośnie do referatu drugiego przypomniał, że wyszła praca pod tytułem: *Rozbiór krytyczny projektu prawa małżeńskiego*. Przechodząc do tematu referatu trzeciego wskazał on na zasługi profesorów prawa kanonicznego z Galicji. W przygotowaniu prawników do pracy w kuriach biskupich i sądach kościelnych położył zasługi przede wszystkim Wydział Prawa Kanonicznego KUL. W Warszawie studia prawnicze odbywały się na Sekcji Prawa Kanonicznego Wydziału Teologii Uniwersytetu Warszawskiego. Co do zarzutów wysuniętych przez poprzednich dyskutantów, mówca zauważył, że nie można oczekiwać od referentów wyczerpania całości problematyki.

Następnie referenci udzielili odpowiedzi na głosy w dyskusji. Ks. prorektor Remigiusz Sobański wyjaśnił, że temat jego referatu zawężyła do synodu plenarnego Rada Wydziału. Referenta interesował synod jako czynnik integrujący. Referent zgodził się z uwagą o zasługach synodu plenarnego dla ujednoczenia Pisma Świętego, wyjaśnił jednocześnie, że nie miał zamiaru omawiać działalności wszystkich osób, które przyczyniły się do integracji prawa kanonicznego w Polsce. Dlatego nie wspominał o Mikołaju Trąbie, podobnie jak i o innych osobach. Wymienił tylko niektórych dla przykładu. W podobnym tonie referent odpowiedział na uwagi ks. dra Z. Wajznera i p.

A. Dubeca. Referent celowo nie mówił wszystkiego, bo trudno byłoby uwzględnić wszystkie zagadnienia w jednym referacie. Referent uwzględnił tylko te problemy które były konieczne do uzasadnienia działalności integracyjnej.

Ks. prof. Marian Żurowski, nawiązując do wypowiedzi ks. dra S. Nowaka również wyraził ubolewanie z powodu konieczności zmiany tematu. Ale było to konieczne, ponieważ niezbędny materiał do planowanego tematu okazał się niedostępny. W odpowiedzi ks. dr Z. Wajznerowi referent stwierdził, że nie było w Polsce międzywojennej jednolitego prawa małżeńskiego i w związku z tym obowiązywało prawo małżeńskie zaborców, w każdej dzielnicy inne.

Ks. prorektor Piotr Hempterek ustosunkowując się do uwagi ks. doc. Edwarda Szafrrowskiego przypominał, że w sprawie zjazdów wypowiedział się częściowo w zakończeniu referatu. Zjazdów jako instytucji nie było. Były prowadzone zakłady teologiczne i odbywały się zjazdy międzynarodowe. Nie było też zebrań wydziałowych. Nawiązując do innych wypowiedzi referent stwierdził, że pewne szczególnie musiał pominąć ze względu na obfitość materiału.

Obrady podsumował ks. dziekan Tadeusz Pawluk. Polskie prawo kościelne — powiedział — odegrało doniosłą rolę w Kościele polskim, zespalając swymi więzami wspólnotę wiernych i przyczyniając się do wytworzenia polskiego modelu duszpasterskiego. Podobną rolę odegrało również w ojczyźnie, integrując społeczeństwo w różnych warunkach politycznych. Kościół polski oddziaływał przez swoje ustawodawstwo i zorganizowaną aktywność duszpasterską, artystyczną i naukową. Jest to szczególnie widoczne na polu obrony nierozzerwalności małżeństwa i świętości rodziny chrześcijańskiej.

Kanonistyka polska, aczkolwiek rozwijała się nierównomiernie, może pochwalić się wieloma osiągnięciami, zarówno w okresie międzywojennym jak i powojennym, a zwłaszcza po ostatnim soborze. Dziś utrudnia jej rozwój zbyt mały napływ studentów prawa kanonicznego. Sytuacja mogłaby ulec zmianie, gdyby podniesiono walor formacji kanonistycznej w seminariach duchownych, zgodnie z zaleceniami Stolicy Apostolskiej. Ostatnia redukcja godzin przeznaczonych na wykłady prawa kanonicznego w polskich seminariach duchownych walor ten raczej pomniejsza. Być może zainteresowanie prawem kanonicznym wzrosłoby, gdyby na odpowiednich stanowiskach sądów kościelnych znalazły się odpowiednie osoby świeckie.

Na zakończenie sympozjum ks. doc. dr hab. Edward Szafrrowski poinformował o nowościach w dziedzinie ustawodawstwa kościelnego.

ks. Roman Bodański